
Quickscan ecologie 1e herziening bestemmingsplan Madestein - Vroondaal

Toetsing aan de Flora- en faunawet

16 november 2015

Verantwoording

Titel	Quickscan ecologie 1e herziening bestemmingsplan Madestein - Vroondaal
Opdrachtgever	Vroondaal Ontwikkeling
Projectleider	M. Aragon van den Broeke MSc
Auteur	B. van Dam
Tweede lezer	V.J. Wisgerhof MSc
Uitvoering veldwerk	B. van Dam
Projectnummer	1234296
Aantal pagina's	39 (exclusief bijlagen)
Datum	16 november 2015
Handtekening	Ontbreekt in verband met digitale verwerking. Dit rapport is aantoonbaar vrijgegeven.

Colofon

Tauw bv
BU Meten, Inspectie & Advies
Australiëlaan 5
Postbus 3015
3502 GA Utrecht
Telefoon +31 30 28 24 82 4

Dit document is eigendom van de opdrachtgever en mag door hem worden gebruikt voor het doel waarvoor het is vervaardigd met inachtneming van de rechten die voortvloeien uit de wetgeving op het gebied van het intellectuele eigendom.
De auteursrechten van dit document blijven berusten bij Tauw. Kwaliteit en verbetering van product en proces hebben bij Tauw hoge prioriteit. Tauw hanteert daartoe een managementsysteem dat is gecertificeerd dan wel geaccrediteerd volgens:

- NEN-EN-ISO 9001

Inhoud

Verantwoording en colofon	3
1 Inleiding.....	7
1.1 Aanleiding en doel.....	7
1.2 Welke natuurwetgeving is van belang?	7
1.3 Werkwijze	9
1.4 Situatie en beoogde ontwikkeling	10
1.5 Belangrijke uitgangspunten	15
2 Toetsing Flora- en faunawet.....	16
2.1 Hoe beschermt de Flora- en faunawet soorten?	16
2.2 Effecten op aanwezige soorten	17
2.2.1 Flora	17
2.2.2 Grondgebonden zoogdieren.....	20
2.2.3 Vleermuizen	20
2.2.4 Vogels	22
2.2.5 Amfibieën	24
2.2.6 Reptielen	25
2.2.7 Vissen.....	25
2.3 Dagvlinders, libellen en overige ongewervelden	27
2.4 Conclusies toetsing Flora- en faunawet	28
3 Conclusies en aanbevelingen	31
3.1 Inleiding	31
3.2 Samenvatting toetsing effecten Ffw	31
3.3 Potentiële ontheffingsaanvraag.....	34
3.3.1 Voorwaarden ontheffingsaanvraag	34
3.3.2 Belangen tabel 3-soorten	36
4 Bronnen.....	38

1 Inleiding

Het bestemmingsplan Madestein – Vroondaal wordt herzien. Dit hoofdstuk bevat achtergrondinformatie over de relevante natuurwetgeving bij dit project, en de wijze van toetsing hieraan.

1.1 Aanleiding en doel

Bij alle ruimtelijke ingrepen en plannen dient aannemelijk gemaakt te worden dat het voornemen uitvoerbaar is. Een inschatting van eventuele belemmeringen op het gebied van natuurbescherming is hier onderdeel van. Al tijdens de planvorming moet daarom inzichtelijk gemaakt worden of er (mogelijk) sprake is van effecten op beschermde natuurwaarden, of er voldoende mogelijkheden zijn om eventuele effecten te voorkomen, mitigeren of compenseren, en of hiervoor een ontheffing- of vergunningsplicht geldt.

In opdracht van Vroondaal Ontwikkeling BV heeft Tauw in een eerder stadium onderzoek in de vorm van een quickscan gedaan naar de consequenties van natuurwetgeving voor het huidige bestemmingsplan (Tauw, 2013). De 1^e herziening van het bestemmingsplan houdt in dat het huidige bestemmingsplan op een aantal punten wordt gewijzigd. In opdracht van Vroondaal Ontwikkeling heeft Tauw onderzoek gedaan naar de consequenties van natuurwetgeving voor deze 1^e herziening bestemmingsplan Madestein-Vroondaal. De beoogde ontwikkelingen/wijzigingen en de voor deze toetsing relevante aspecten zijn nader beschreven in paragraaf 1.4.

In deze rapportage wordt antwoord gegeven op de volgende vragen:

- Welke natuurwetgeving is van belang en vormt het kader van deze toetsing?
- In hoeverre is de beoogde ontwikkeling (mogelijk) strijdig met deze wetgeving?
- Welke consequenties zijn daar aan verbonden?
- Wat betekent dit voor de verdere planvorming en uitvoering?

1.2 Welke natuurwetgeving is van belang?

De huidige natuurwetgeving kan worden onderverdeeld in soortbescherming en gebiedsbescherming.

Soortbescherming wordt gewaarborgd door de Flora- en faunawet (hierna Ffw). Deze wet beschermt inheemse dier- en plantensoorten waarbij onderscheid wordt gemaakt in verschillende beschermingscategorieën. Voor alle activiteiten met een mogelijk effect op beschermde planten- en diersoorten is toetsing aan de Ffw noodzakelijk. Als negatieve effecten op soorten mogelijk

zijn, en als op basis van het oriënterende veldbezoek of actuele verspreidingsgegevens de aanwezigheid van soorten niet kan worden uitgesloten, is nader onderzoek naar de aanwezigheid van deze soorten noodzakelijk. Dit nadere onderzoek moet leiden tot zekerheid over aanwezigheid zodat eventueel mitigerende of compenserende maatregelen kunnen worden genomen.

Gebiedsbescherming wordt gewaarborgd door de Natuurbeschermingswet 1998 (Nbw) en de Wet Ruimtelijke Ordening (Wro). De Nbw beschermt Natura 2000-gebieden en beschermde natuurmonumenten. Voor activiteiten met een mogelijk effect op deze gebieden is toetsing aan de Nbw noodzakelijk. Het Natuurnetwerk Nederland (NNN, voorheen bekend als de EHS) is een netwerk van natuurgebieden waarmee de biodiversiteit behouden en versterkt wordt. Planten en dieren kunnen zich van het ene naar het andere gebied verplaatsen. Soorten raken hierdoor niet geïsoleerd en hebben dus minder kans op uitsterven. Het NNN is planologisch beschermd en opgenomen in de provinciale structuurvisie en bestemmingsplannen van de gemeente. In het NNN geldt het 'nee, tenzij'-principe. Ruimtelijke ingrepen zijn niet toegestaan, behalve als er geen alternatieven zijn. Verder moeten de ontwikkelingen een zwaarwegend maatschappelijk belang hebben. De schadelijke effecten van de activiteit op de natuur moeten bovendien worden gecompenseerd. Het Rijk en de provincies hebben hiervoor samen met gemeenten en maatschappelijke organisaties, spelregels opgesteld. Een uitgebreide beschrijving van de relevante natuurwetgeving is opgenomen op de website van Tauw (www.tauw.nl/natuurwetgeving).

In de natuurtoets die in 2013 is uitgevoerd is aan de Nbw getoetst (Tauw, 2013). Het plangebied ligt in de nabijheid van de Natura 2000-gebieden 'Solleveld & Kapittelduinen' en 'Westduinpark & Wapendal' (zie figuur 1.1). Deze gebieden zijn tevens onderdeel van de Ecologische Hoofdstructuur (EHS). Omdat het NNN-gebied overeen komt met de begrenzing van het Natura 2000-gebied wordt niet apart aan de EHS getoetst. De beschermde waarden vanuit Natura 2000 komen overeen met de wezenlijke kenmerken en waarden van het NNN.

Omdat het project prioritair is in het kader van de PAS (Programmatische Aanpak Stikstof) en de herziening geen toename van het aantal woningen voorziet, is een nieuwe stikstoftoetsing (waarschijnlijk) niet noodzakelijk. Er is immers in het kader van de PAS reeds een Passende Beoordeling opgesteld waarin Vroondaal is meegenomen. Desalniettemin wordt aangeraden te controleren of het project correct is aangemeld als prioritair project van de PAS. Dat wil zeggen dat de uitgangspunten van het project zoals getoetst in de Passende Beoordeling overeen moeten komen met de huidige plannen. Is dit niet het geval, of is bijvoorbeeld de realisatiefase niet meegenomen, dan is mogelijk alsnog een nadere (stikstof)toetsing noodzakelijk. In dit rapport is echter alleen de Flora- en faunawet van toepassing.

Figuur 1.1 Ligging van plangebied t.o.v. beschermde natuurgebieden

1.3 Werkwijze

De mogelijke aanwezigheid van beschermde gebieden en/ of beschermde soorten is in eerste instantie bepaald aan de hand van de volgende gegevens:

- Gegevens uit een eerder uitgevoerde natuurtoets (Tauw, 2013)
- Een oriënterend veldbezoek op 16 oktober 2015
- Regionale en landelijke verspreidingsatlassen en -data
- Deskundigenoordeel

Op basis van verschillende literatuurbronnen is nader bekeken welke beschermde soorten in of in de omgeving van het plangebied voorkomen. Vervolgens is tijdens het oriënterende veldbezoek

gecontroleerd in hoeverre soorten daadwerkelijk in het plangebied kunnen voorkomen of in hoeverre de locatie voldoet aan de eisen die deze soorten aan hun leefomgeving stellen. Dit heeft geresulteerd in een overzicht van de soorten die daadwerkelijk in of nabij de planlocatie verwacht worden. Getoetst is uiteindelijk of het beoogde voornemen een effect kan hebben op deze verwachte aanwezige beschermde soort(en).

Bij ecologische veldwerkzaamheden is een volledige garantie over de aanwezige soorten niet te geven. Door de inzet van ter zake kundige ecologen en landelijk geaccepteerde onderzoeksmethodes wordt onze onderzoekskwaliteit zoveel mogelijk gewaarborgd. Mede in dit kader is Tauw aangesloten bij het Netwerk Groene Bureaus, een samenwerkingsverband van adviesbureaus die ecologisch advies geven en ecologisch onderzoek verrichten, opgericht met als doel de kwaliteit van ecologische advisering te verbeteren.

1.4 Situatie en beoogde ontwikkeling

Figuur 1.2 geeft de ligging van het plangebied en de drie deelgebieden daarbinnen weer (globaal begrensd). Figuur 1.3 tot en met 1.7 geven een impressie van de huidige situatie van het plangebied.

Het plangebied ligt globaal gezien tussen Den Haag en Monster. Ten zuiden en zuidoosten van het plangebied ligt een uitgestrekt kassengebied. Ten noorden en noordwesten van het plangebied liggen diverse bosgebieden, duingebieden en op ongeveer twee kilometer afstand van het plangebied ligt de Noordzee. Het plangebied ligt globaal gezien tussen de Nieuweweg (N211) (zuidzijde), de Monsterweg (noordzijde) en de Lozerlaan (westzijde). Het plangebied is voor deze toetsing in drie deelgebieden verdeeld.

- Deelgebied 1- Ten noorden van park Madestein ligt een brede vaart en ten noorden van de vaart ligt een gebied waarvan een deel van de oostzijde bebouwd is met woningen. In het westelijke deel staat lintbebouwing langs een secundaire weg. Langs deze weg staat een laan van wilgen. Het overige bestaat voornamelijk uit grasland (deels met agrarische functie) waarin lager gelegen nattere delen, een ondiepe poel en een watergang aanwezig is
- Deelgebied 2- Ten noorden van de Madepolderweg ligt een park (vanaf nu 'Park Madestein' genoemd in deze rapportage) met voornamelijk volgroeide loofbomen, grasvelden, een waterpartij en enkele parkeerplaatsen
- Deelgebied 3- Het deel ten zuiden van de Madepolderweg bestaat uit braakliggend terrein, bestaande lintbebouwing langs de Madepolderweg, een aantal nieuw gegraven watergangen op de braak liggende terreinen en een bestaande watergang ten zuiden van de Madepolderweg

Beoogde ontwikkeling

Over het huidige bestemmingsplan staat in de natuurtoets die in 2013 is uitgevoerd:

“De gemeente is voornemens in het nieuwe bestemmingsplan voor het plangebied Vroondaal toe te staan dat er maximaal 2150 woningen mogen worden gebouwd. Planologisch was er geen limiet gesteld in het huidige bestemmingsplan en feitelijk zijn er al 163 woningen conform dat bestemmingsplan gerealiseerd. In het geval van de gemeente Den Haag is er daarom een toename van bijna 2000 woningen. De woningen mogen, gelet op het concept Stedenbouwkundige plan Aangenaam Haags, vooral in het deel waar de Brink zich bevindt en ten zuiden van de Brink worden gerealiseerd. Door de realisatie van de woningen wordt de glastuinbouw in het plangebied opgeheven” (Tauw, 2013).

Ten opzichte van het moederplan wijzigt het volgende:

- Een hoofdtransportleiding gas wordt verlegd (komt binnen de bestemming Groen te liggen)
- Binnen de functieaanduiding ‘parkeren’ binnen de bestemming groen wordt het mogelijk 36 en 83 parkeerplaatsen aan te leggen (de functieaanduiding voor de aanleg van 83 parkeerplaatsen beslaat nagenoeg heel Park Madestein)
- Binnen de bestemming Groen kunnen ontsluitingswegen aangelegd worden. Exacte locaties hiervan zijn niet bekend
- Het wijzigingsgebied-1 waar na wijziging van de bestemming horeca gerealiseerd kan worden, wordt groter (de bebouwingsmogelijkheden blijven gelijk);
- Enkele stroken grond met de bestemming Groen krijgen de bestemming Wonen-1 en Woongebied-1
- Binnen de bestemming Water wordt het mogelijk overal bruggen voor langzaam verkeer aan te leggen

Figuur 1.2 Ligging plangebied en deelgebieden (globaal begrensd)

Figuur 1.3 Impressie nieuwbouw in deelgebied 1

Figuur 1.4 Impressie open/agrarisch gebied deelgebied 1

Figuur 1.5 Impressie park Madestein in deelgebied 2

Figuur 1.6 Impressie park Madestein in deelgebied 2

Figuur 1.7 Impressie van deelgebied 3

1.5 Belangrijke uitgangspunten

- Voor het aanleggen van bruggen voor langzaam verkeer wordt het mogelijk om in het natte profiel van alle watergangen te werken
- Voor het verleggen van een gasleiding wordt het mogelijk om bomen te kappen
- Voor het aanleggen van parkeerplaatsen en ontsluitingswegen in bestemming 'groen' is de kap van bomen noodzakelijk. In Park Madestein mogen maximaal 83 parkeerplaatsen worden aangelegd. Hierdoor blijft het (park)bos voor een groot deel (>75%) behouden
- Voor het mogelijk maken van bestemming 'wonen -1' en 'woongebied -1' in bestemming 'groen' wordt de kap van bomen mogelijk gemaakt
- Er wordt bij deze toetsing geen rekening gehouden met het slopen van gebouwen

2 Toetsing Flora- en faunawet

In dit hoofdstuk wordt antwoord gegeven op de vraag of plant- en diersoorten, beschermd door de Flora- en faunawet, door de beoogde activiteiten kunnen worden geschaad. Indien er schade op kan treden, dan wordt aangegeven of hiervoor aanvullende maatregelen en/of een ontheffing noodzakelijk is/zijn.

2.1 Hoe beschermt de Flora- en faunawet soorten?

De bescherming van inheemse dier- en plantensoorten is vastgelegd in de Flora- en faunawet (hierna Ffw). De wet maakt onderscheid in vier categorieën beschermde soorten namelijk:

- Tabel 1-soorten: De meest algemene, niet bedreigde soorten. Voor deze soorten geldt een vrijstellingsregeling bij ruimtelijke ontwikkelingen, bestendig gebruik of bestendig beheer en onderhoud. Deze soorten worden in dit rapport niet specifiek benoemd. Rode Lijstsoorten zonder beschermde status zijn evenmin opgenomen, omdat deze soorten niet allemaal bij wet beschermd zijn
- Tabel 2-soorten: Beschermde soorten. Hiervoor geldt een vrijstelling bij ruimtelijke ontwikkelingen, bestendig gebruik of bestendig beheer en onderhoud mits wordt gehandeld volgens een geaccordeerde en door de initiatiefnemer onderschreven gedragscode
- Tabel 3-soorten: Strikt beschermde soorten waaronder de Habitatrichtlijnsoorten en een selectie van bedreigde soorten. Eventuele effecten moeten voorkomen worden of er moet een ontheffing worden aangevraagd op grond van een wettelijk belang
- De vierde categorie betreft de soortgroep vogels. Via de Ffw zijn alle broedende vogels en hun broedplaatsen, en de functionele omgeving van de broedplaatsen, beschermd. Van een beperkt aantal vogelsoorten zijn rust- en verblijfplaatsen en de functionele omgeving zelfs jaarrond beschermd. Bij de vogelsoorten met jaarrond beschermde nestlocatie wordt onderscheid gemaakt in vijf categorieën: de nesten van categorie 1 tot en met 4 zijn in alle gevallen jaarrond beschermd, terwijl de nesten van categorie 5-soorten dat in principe alleen tijdens de broedperiode zijn. Hierbij geldt echter dat wanneer 'zwaarwegende feiten of ecologische omstandigheden' dat rechtvaardigen, ook de nesten van categorie 5 soorten jaarrond beschermd kunnen zijn

In de Ffw is tevens een zorgplicht opgenomen die inhoudt dat handelingen, die nadelige gevolgen kunnen hebben voor planten en dieren, zoveel als mogelijk achterwege dienen te worden gelaten. Eventueel dienen ook maatregelen te worden genomen om dergelijke gevolgen te beperken. Deze zorgplicht geldt altijd en voor alle planten en dieren, of ze beschermd zijn of niet, ook als er ontheffing of vrijstelling is verleend. Zie hiervoor ook: www.tauw.nl/natuurwetgeving/flora-en-faunawetgeving/zorgplicht

2.2 Effecten op aanwezige soorten

2.2.1 Flora

Voorkomen van (strikt) beschermde soorten

Op basis van globale (landelijke) verspreidingsgegevens kunnen de volgende beschermde plantensoorten worden verwacht: brede orchis (inclusief rietorchis en veenorchis), gevlekte orchis (inclusief bosorchis), moeraswespenorchis, waterdrieblad, daslook, stengelloze sleutelbloem en parnassia (alle tabel 2) (Floron, 2011). Soorten die op verhardingen en muren voor kunnen komen en die bekend zijn in de omgeving van het plangebied zijn klein glaskruid, stijf hardgras, schubvaren, steenbreekvaren, gele helmblom, tongvaren en zwartsteel (alle tabel 2 Ffw). In of in de nabijheid van het plangebied zijn geen waarnemingen van beschermde planten bekend (Gemeente Den Haag, 2011).

Tijdens het veldbezoek is geconstateerd dat het grootste deel van het plangebied vooral bestaat uit braakliggende delen met verruigde graslanden en algemene soorten als rode klaver, cichorei, teunisbloem en zilverschoon. De meeste oevers van watergangen zijn tevens beschoeid. In deze delen van plangebied is geen geschikt biotoop voor beschermde vaatplanten aanwezig. In het zuidwesten van deelgebied 1 zijn graslanden aanwezig. De grond op een aantal lager gelegen delen in het grasland is vochtig/drassig en op enkele locaties groeit sporadisch riet. Niet kan worden uitgesloten dat op deze locaties rietorchis, brede orchis en moeraswespenorchis voorkomen (alle tabel 2 Ffw).

- Figuur 2.1 geeft de locatie weer en figuur 2.2 en 2.3 geven een impressie van de locatie waar niet kan worden uitgesloten dat beschermde orchissen voorkomen
- Indien deze locaties worden bebouwd kunnen deze groeiplaatsen worden aangetast. Dit leidt tot negatieve effecten op deze beschermde soorten, wat een overtreding van de Ffw inhoudt. Daarom dient nader onderzoek naar deze orchissen te worden uitgevoerd in de bloeiperiode van deze soorten (mei tot en met juli)
- Het is mogelijk om eventueel aanwezige beschermde planten voorafgaand de werkzaamheden volgens een goedgekeurde gedragscode Ffw te verplaatsen. Een ontheffing van de Flora- en faunawet is dan niet noodzakelijk

Consequenties uitvoerbaarheid bestemmingsplan

Geconcludeerd wordt dat de eventuele aanwezigheid van (groeiplaatsen van) (strikt) beschermde flora geen belemmering vormt voor de herziening van het bestemmingsplan, mits gewerkt wordt met een door bevoegd gezag goedgekeurde gedragscode Ffw. Let wel dat nader onderzoek naar flora en het treffen van mitigerende maatregelen invloed kan hebben op de planning.

Figuur 2.1 Locatie met geschikte groeiplaatsen bovengenoemde orchis soorten

Figuur 2.2 Impressie van geschikte groeiplaats voor orchissen in deelgebied 1

Figuur 2.3 Impressie van een geschikte groeiplaats voor orchissen in deelgebied 1

2.2.2 Grondgebonden zoogdieren

Op basis van globale (landelijke) verspreidingsgegevens (Broekhuizen *et al.*, 1992; Mosterd, k & J. Willemsen, 2008) kunnen eekhoorn en steenmarter (beide tabel 2) in of in de nabijheid van het plangebied voorkomen. In of in de omgeving van het plangebied zijn geen waarnemingen van deze beschermde zoogdieren bekend (Gemeente Den Haag, 2011; E.C.O. Logisch, 2013).

Steenmarter is in het (uiterste) westen van Nederland zeer zeldzaam en daarom wordt uitgesloten dat steenmarter in of in de nabijheid van het plangebied voorkomt.

Park Madestein in deelgebied 2 biedt een voor eekhoorn geschikt biotoop. In 2013 heeft onderzoek (E.C.O. Logisch, 2013) naar eekhoorn plaatsgevonden. Er zijn tijdens dit onderzoek geen verblijfplaatsen van eekhoorn aangetroffen. Eekhoorn komt in het gebied ten noorden van het plangebied (in Ockenburgh) voor. Dat er door het kappen van bomen verblijfplaatsen worden aangetast wordt daarom uitgesloten. Er blijft voldoende foerageergebied voor eekhoorn aanwezig. Een negatief effect op eekhoorn (en overige grondgebonden zoogdieren) wordt daarom uitgesloten.

2.2.3 Vleermuizen

Inleiding

Hoewel vleermuizen zoogdieren zijn, worden deze vanwege hun afwijkende eigenschappen als afzonderlijke groep behandeld. Op basis van globale (landelijke) verspreidingsgegevens (Limpens *et al.*, 1997) kunnen gewone dwergvleermuis, ruige dwergvleermuis, laatvlieger, rosse vleermuis, gewone grootoorvleermuis, watervleermuis en meervleermuis (alle tabel 3) in of in de nabijheid van het plangebied voorkomen. In de nabijheid van het plangebied zijn verblijfplaatsen van gebouwbewonende vleermuizen bekend (Gemeente Den Haag, 2011; Mostert *et al.*, 2009, Mostert, 2012). Vleermuizen maken globaal gezien op drie verschillende manieren gebruik.

Verblijfplaatsen

Vleermuizen gebruiken spleten en gaten in gebouwen en bomen als verblijfplaats.

Kassen voorzien niet in geschikte verblijfplaatsen voor vleermuizen. Op diverse locaties in het plangebied zijn holtes en spleten in gebouwen aangetroffen die in theorie door gewone dwergvleermuis, laatvlieger en meervleermuis als verblijfplaats gebruikt kunnen worden. Er zijn geen verblijfplaatsen van meervleermuis in de nabijheid van het plangebied bekend (Haarsma, 2011). Negatieve effecten op verblijfplaatsen van vleermuizen in gebouwen worden uitgesloten omdat het slopen van gebouwen niet binnen de scope van deze toetsing vallen.

Door de omvang van park Madestein in deelgebied 2 konden niet alle bomen op geschikte holtes voor vleermuizen worden gecontroleerd. Verblijfplaatsen van boombewoners als ruige dwergvleermuis, rosse vleermuis en watervleermuis kunnen in theorie in bomen in deelgebied 2 voorkomen. Deze zijn echter niet aangetroffen tijdens onderzoek van Mostert (2012). In de

overige bomen in het gehele plangebied zijn geen geschikte holtes voor vleermuizen aangetroffen tijdens het veldbezoek.

Indien bomen in Park Madestein in deelgebied 2 moeten worden gekapt, dient voorafgaand een controle op geschikte holtes en spleten te worden uitgevoerd. Met een boomcamera of zaklamp moet worden gekeken of holtes en/of spleten geschikt zijn voor vleermuizen. Indien geschikte holtes en/of spleten worden vastgesteld, dient (alsnog) nader onderzoek naar vleermuizen te worden uitgevoerd.

- Wanneer bomen in park Madestein worden gekapt, dient eerst een potentiecheck voor vleermuizen te worden uitgevoerd. Daaruit blijkt of/welke bomen specifiek geschikt zijn voor vleermuizen
- Als geschikte bomen worden gekapt, dient nader onderzoek (met boomcamera en mogelijk ook met batdetector) naar verblijfplaatsen van watervleermuis, rosse vleermuis en ruige dwergvleermuis uitgevoerd te worden
- Een volledig nader onderzoek dient volgens een goedgekeurde (standaard)methode voor onderzoek naar vleermuizen te worden uitgevoerd (Vleermuisprotocol 2013 van Netwerk Groene Bureaus). Globaal gezien worden twee veldbezoeken in de periode mei - juli en twee veldbezoeken in de periode augustus – september uitgevoerd. De noodzaak tot het treffen van maatregelen en/of het aanvragen van een ontheffing van de Ffw is afhankelijk van de uitkomsten van het onderzoek

Foerageergebied en vliegroutes

Groenstructuren zoals opgaande begroeiing en oppervlaktewater worden door vleermuizen als foerageergebied gebruikt. Vleermuizen zijn in meer of mindere mate afhankelijk van lijnvormige structuren zoals opgaande begroeiing en watergangen om van hun verblijfplaatsen naar hun foerageergebieden te vliegen. Negatieve effecten op vliegroutes en foerageergebied kan indirect een negatief effect op een verblijfplaats hebben. Uit nader onderzoek (Mostert, 2012) dat in 2009-2011 is uitgevoerd, blijkt dat het plangebied voor verschillende soorten van belang is als foerageergebied. Doordat de hiervoor meest belangrijke structuren zoals bosranden en watergangen onaangetast blijven, zijn effecten op voorhand uitgesloten. Bovendien zijn in de directe omgeving van het plangebied meer geschikte leefgebieden voor vleermuizen aanwezig: parkbossen met beschutte watergangen en open plekken. Wel moet een verhoging van de uitstaling en lichtsterkte (lux) van kunstmatige lichtbronnen worden voorkomen. Dit kan door het gebruik van kunstmatige lichtbronnen te beperken en/of door lichtbronnen af te schermen, naar beneden te richten en van groenstructuren en waterpartijen af te richten.

Consequenties voor uitvoerbaarheid bestemmingsplan

Indien een verblijfplaats van vleermuizen wordt aangetroffen en aangetast, zijn mitigerende maatregelen nodig en moet (op basis van een geldig wettelijk belang uit de Habitatrichtlijn) een ontheffing van de Ffw worden aangevraagd.

Mitigerende maatregelen bestaan globaal gezien uit het aanbieden van geschikte alternatieve verblijfplaatsen ruim voorafgaand aan de kap en het vleermuisvriendelijk kappen/slopen (Rijksdienst voor Ondernemend Nederland, 2014).

Uit recente jurisprudentie blijkt dat er ook voor een algemener belang een ontheffing kan worden aangevraagd als er geen sprake is van een ingreep met wezenlijke invloed op de gunstige staat van instandhouding van de soort(en) en bij behoud van de functionaliteit van de vaste verblijfplaats.

Geconcludeerd wordt dat de eventuele aanwezigheid van een verblijfplaats van vleermuizen geen belemmering vormt voor de herziening van het bestemmingsplan. Let wel dat nader onderzoek naar vleermuizen, het aanvragen van een ontheffing en het treffen van mitigerende maatregelen invloed kan hebben op de planning.

2.2.4 Vogels

Jaarrond beschermde vogelsoorten

De soortgroep vogels heeft in de Flora- en Faunawet een bijzondere status: alle broedende vogels, hun broedplaatsen én de functionele omgeving van de broedplaatsen zijn beschermd tijdens de broedperiode. Op basis van globale (landelijke) verspreidingsgegevens (Hustings & Vergeer, 2001) kunnen ooievaar, buizerd, wespandief, havik, sperwer, boomvalk, slechtvalk, ransuil, kerkuil, steenuil, roek, huismus en gierzwaluw in of in de nabijheid van het plangebied voorkomen. Er worden geen categorie 5-soorten in het plangebied verwacht waarvoor zwaarwegende feiten of ecologische omstandigheden gelden die jaarronde bescherming rechtvaardigen. Deze soorten, bijvoorbeeld bosuil die in Park Madestein voorkomt, worden daarom als algemene broedvogel behandeld. Er zijn voor deze soorten voldoende alternatieve nestlocaties in de directe omgeving aanwezig.

Gierzwaluw en huismus broeden in gebouwen. Het kan niet worden uitgesloten dat huismus en gierzwaluw in de gebouwen en woningen in het plangebied broeden. Het slopen van gebouwen valt echter buiten de scope van deze toetsing. Een negatief effect op ooievaar, wespandief, roek, kerkuil, steenuil huismus en gierzwaluw wordt daarom uitgesloten.

- Buizerd, havik, sperwer, boomvalk en ransuil kunnen in theorie in de opgaande begroeiing in het Park Madestein in deelgebied 2 broeden
- Indien bomen worden gekapt dient onderzoek naar buizerd, havik, sperwer, ransuil en boomvalk plaats te vinden

- Het verdient aanbeveling om tijdens de winterperiode een nestcontrole uit te laten voeren. Indien geschikte nesten worden aangetroffen is nader onderzoek in de broedperiode nodig. Geschikt habitat voor ooievaar, slechtvalk en wespandief is niet aangetroffen. Er zijn geen roeken of nesten van roeken in of in de nabijheid van het plangebied aangetroffen. Omdat roeken in kolonies broeden wordt aangenomen dat nesten in geschikte broedbomen goed zichtbaar waren geweest. Delen die in geschikte leefgebieden en verblijfplaatsen (in gebouwen) voor steenuil en kerkuil voorzien zijn te klein worden ingesloten door kassen, wegen en overige bebouwing. Er zijn geen waarnemingen van kerkuil en steenuil in het plangebied bekend. Het voorkomen van wespandief, roek, steenuil en kerkuil wordt daarom uitgesloten.

Consequenties voor uitvoerbaarheid bestemmingsplan

De noodzaak tot het treffen van mitigerende maatregelen en het aanvragen van een ontheffing van de Ffw is afhankelijk van de resultaten van nader onderzoek. Indien een verblijfplaats van een vogel wordt aangetroffen en aangetast, zijn mitigerende maatregelen nodig en moet (op basis van een geldig wettelijk belang uit de vogelrichtlijn) een ontheffing van de Ffw worden aangevraagd. Uit recente jurisprudentie blijkt dat er ook voor een algemener belang een ontheffing kan worden aangevraagd als er geen sprake is van een ingreep met wezenlijke invloed op de gunstige staat van instandhouding van de soort(en).

Geconcludeerd wordt dat de eventuele aanwezig van een verblijfplaats van een vogel met jaar rond beschermde nestlocatie geen belemmering betreft voor de herziening van het bestemmingsplan. Let wel dat nader onderzoek naar vogels, het aanvragen van een ontheffing en het treffen van mitigerende maatregelen invloed kan hebben op de planning. Onderzoek naar vogels kan door in de winter te (laten) controleren of er (geschikte) nesten aanwezig zijn. Indien geschikte nesten aanwezig zijn in nader onderzoek in het broedseizoen (globaal mei tot en met juli) nodig.

Algemene broedvogels

Het kan niet met zekerheid worden uitgesloten dat er algemene broedvogels binnen de invloedssfeer van de beoogde ontwikkelingen tot broeden komen. De huizen en tuinen in het plangebied zijn geschikt broedgebied voor algemene soorten zoals, merel, houtduif en kauw. De braakliggende terreinen kunnen broedgebied zijn voor soorten als scholekster en Kievit. In en nabij de watergangen kunnen soorten als wilde eend, waterhoen en meerkoet broeden.

Het slopen van gebouwen, kappen van bomen, verwijderen van struiken, vergraven en dempen van watergangen en voorbelasten van een terrein moet gezien worden als een voor broedende vogels verstoringende activiteit en dienen daarom buiten het broedseizoen te worden uitgevoerd of gestart. Deze periode loopt van 15 maart tot 15 juli. Let wel dat de Ffw geen standaardperiode hanteert en dat broedende vogels ook buiten deze periode beschermd zijn. Verstoring van

broedende vogels bij werkzaamheden tijdens het broedseizoen moet voorkomen worden. Dit kan door:

- Het plangebied voor het broedseizoen ongeschikt te maken en houden als broedgebied
- Of werkzaamheden buiten het broedseizoen uitvoeren
- Of afstand houden tot geschikte broedgebieden (struweel et cetera)

Consequenties voor uitvoerbaarheid bestemmingsplan

Door de werkzaamheden buiten de broedperiode uit te voeren, kunnen negatieve effecten op algemene broedvogels worden voorkomen. Op dit gebied vormt de Flora- en faunawet geen belemmering voor de uitvoerbaarheid van het bestemmingsplan.

2.2.5 Amfibieën

Op basis van globale (landelijke) verspreidingsgegevens (Creemers et al. 2010; Herder et al. 2009) kan rugstreeppad (tabel 3) in of in de nabijheid van het plangebied voorkomen. In of in de omgeving van het plangebied zijn geen waarnemingen van beschermde amfibieën bekend (Creemers, 2010, Gemeente Den Haag, 2011). Rugstreeppad komt in het duingebied ten noordwesten van het plangebied voor. Braakliggende en bouwterreinen met veel open zand en ondiepe poelen zijn een geschikt leefgebied voor deze soort. In de huidige situatie zijn delen van het plangebied geschikt voor deze soort want de er zijn zanderige bouwterreinen aanwezig en in het noordelijke deel van het plangebied ligt een ondiepe poel. Tussen de leefgebieden van de rugstreeppad in de duinen en het plangebied liggen woonwijken, wegen en watergangen met beschoeiende oevers. Hierdoor is het plangebied moeilijk te bereiken voor de rugstreeppad. Om te voorkomen dat rugstreeppad het plangebied koloniseert, kunnen de volgende maatregelen worden getroffen:

- Zorgen dat geschikt habitat voortplantingshabitat in de vorm van ondiep water zoals poelen, plassen (in bijvoorbeeld rijsporen) en kale flauwe oevers van watergangen voorafgaand en tijdens de werkzaamheden ontstaan
- Zorgen dat vergraafbare grond niet toegankelijk is voor rugstreeppadden
- Het plangebied of delen van het plangebied waar geschikt leefgebied voor rugstreeppad aanwezig is, kunnen worden afgezet met een amfibieënscherm

Dat rugstreeppad in het plangebied voorkomt wordt uitgesloten. Een negatief effect op amfibieën wordt uitgesloten indien wordt voorkomen dat geschikt habitat ontstaat voorafgaand en tijdens de werkzaamheden en/of dat rugstreeppad het plangebied kan koloniseren.

2.2.6 Reptielen

Op basis van globale (landelijke) verspreidingsgegevens (Creemers et al. 2009; Herder et al. 2009) kan zandhagedis (tabel 3) in of in de nabijheid van het plangebied voorkomen. In of in de omgeving van het plangebied zijn geen waarnemingen van beschermde reptielen bekend (Gemeente Den Haag, 2011). In het plangebied is geen geschikt habitat voor zandhagedis aanwezig. Een negatief effect op reptielen wordt uitgesloten.

2.2.7 Vissen

Op basis van globale (landelijke) verspreidingsgegevens kunnen kleine modderkruiper (tabel 2) en bittervoorn (tabel 3) in of in de nabijheid van het plangebied voorkomen. In het plangebied zijn geen waarnemingen van beschermde vissoorten bekend. Op de volgende locaties (zie figuur 2.4 en 2.5) is geschikt habitat voor kleine modderkruiper en bittervoorn aangetroffen:

- In de brede vaart in deelgebied 1 direct ten noorden van park Madestein
- In een smallere watergang ten noorden van deelgebied 1
- In de watergang in deelgebied 3 ten zuiden van de Madepolderweg

Overige watergangen zijn recent gegraven, vrij ondiep en/of onderhevig aan bladinvall en voorzien daarom niet in geschikt habitat voor beschermde vissen

- Geconcludeerd wordt dat kleine modderkruiper en bittervoorn in een aantal watergangen in deelgebied 1 en 3 voor kunnen komen
- Er wordt voor het aanleggen van bruggen voor langzaam verkeer mogelijk in het natte profiel van watergangen gewerkt. Mogelijk worden watergangen hierdoor deels gedempt. Nader onderzoek naar beschermde vissen is nodig op locaties waar in het natte profiel van watergangen wordt gewerkt en waar geschikt habitat voor kleine modderkruiper en bittervoorn aanwezig is
- Eventuele maatregelen die nodig zijn om negatieve effecten te voorkomen zijn afhankelijk van de uitkomst van het onderzoek
- Voor kleine modderkruiper (tabel 2) kunnen de werkzaamheden volgens een goedgekeurde gedragscode worden uitgevoerd. Of een ontheffing voor bittervoorn noodzakelijk is hangt af van de resultaten van het onderzoek en de aard en omvang van de ingrepen door het bouwen van bruggen

Consequenties voor uitvoerbaarheid bestemmingsplan

Indien essentieel leefgebied van bittervoorn wordt aangetroffen en aangetast, zijn mitigerende maatregelen nodig en moet (op basis van een geldig wettelijk belang uit de habitatrichtlijn) een ontheffing van de Ffw worden aangevraagd.

Mitigerende maatregelen bestaan globaal uit het mijden van werkzaamheden in de kwetsbare periodes (voortplanting en winterrust), en het graven van nieuw leefgebied voorafgaand aan de werkzaamheden (Rijksdienst voor Ondernemend Nederland, 2014).

Uit recente jurisprudentie blijkt dat er ook voor een algemener belang een ontheffing kan worden aangevraagd als er geen sprake is van een ingreep met wezenlijke invloed op de gunstige staat van instandhouding van de soort(en). Werkzaamheden kunnen ten aanzien van kleine modderkruiper volgens een goedgekeurde gedragscode plaatsvinden.

Geconcludeerd wordt dat de eventuele aanwezigheid van beschermde vissen geen belemmering vormt voor de herziening van het bestemmingsplan. Let wel dat nader onderzoek naar vissen, het aanvragen van een ontheffing en/of het treffen van mitigerende maatregelen invloed kan hebben op de planning.

Figuur 2.4 Locaties (geel gemarkeerd) met geschikt habitat voor kleine modderkruiper en bittervoorn in deelgebied 1 en 3

Figuur 2.5 Impressie van geschikt habitat voor kleine modderkuiper en bittervoorn in deelgebied 1

2.3 Dagvlinders, libellen en overige ongewervelden

Diverse dagvlinders, libellen en andere ongewervelden (zoals platte schijfhoren) hebben in de Flora- en Faunawet een beschermde status. Op basis van globale (landelijke) verspreidingsgegevens (Bos et al. 2006; Dijkstra et al. 2002; EIS-Nederland et al. 2007; Stichting Anemoon, 2011) komen geen beschermde dagvlinders, libellen en overige ongewervelden in of in de nabijheid van het plangebied voor. Het plangebied en directe omgeving voorzien voor geen van deze soorten/soortgroepen in een geschikt biotoop. De aanwezigheid van en effecten op beschermde dagvlinders, libellen en ongewervelden worden dan ook uitgesloten.

2.4 Conclusies toetsing Flora- en faunawet

In tabel 2.1 zijn de beschermde tabel 2- en 3-soorten en vogels uit de Ffw opgenomen waarvan niet uitgesloten kan worden dat zij geschaad worden door de ingreep t.b.v. het nieuwe bestemmingsplan. De verbodsbepalingen uit de Ffw die daarbij overtreden worden zijn eveneens weergegeven.

Tabel 2.1 Door de Flora- en faunawet beschermde soorten (tabel 2/3 en vogels) die mogelijk geschaad worden

Soortgroep	Effecten	Verbodsbepalingen*
Flora	Mogelijk negatief effect op (groeiplaatsen van) een aantal orchissen (tabel 2) op grasland in deelgebied 1 door realisatie van nieuwbouw. Nader onderzoek naar beschermde flora is noodzakelijk.	Mogelijk artikel 8. Afhankelijk van nader onderzoek. Plannen kunnen bij aanwezigheid van beschermde planten aan de hand van een goedgekeurde gedragscode plaatsvinden.
Broedvogels, tijdens broedseizoen	Geen (effecten op) vogels tijdens broedseizoen mits • Uitvoering buiten broedseizoen (wordt gestart) • Voldoende afstand tot broedende vogels wordt gehouden • Het plangebied broedvrij gehouden wordt	<i>Niet van toepassing</i>
Broedvogels, vaste verblijfplaatsen	Mogelijk negatief effect op (verblijfplaatsen van) buizerd, havik, sperwer, boomvalk en ransuil door het kappen van bomen in park Madestein in deelgebied 2. Nader onderzoek is noodzakelijk.	Mogelijk artikel 9, 11 en 12. Afhankelijk van nader onderzoek. Indien verblijfplaatsen aanwezig zijn én worden aangetast dient een ontheffing van de Ffw te worden aangevraagd
Vleermuizen	Mogelijk negatief effect op (verblijfplaatsen en foerageergebied van) watervleermuis, rosse vleermuis en ruige dwergvleermuis (tabel 3) door kappen van bomen in park Madestein in deelgebied 2. Indien hier bomen worden gekapt dient: • Een controle van de te kappen bomen te worden uitgevoerd op geschiktheid als verblijfplaats voor vleermuizen • Indien geschikt dient nader onderzoek (boomcamera en/of batdetector onderzoek) naar vleermuizen te worden uitgevoerd	Mogelijk artikel 9 en 11. Afhankelijk van nader onderzoek. Indien verblijfplaatsen aanwezig zijn én worden aangetast dient een ontheffing van de Ffw te worden aangevraagd

Soortgroep	Effecten	Verbodsbepalingen*
	Daarnaast moet een verhoging van de uitstaling en lichtsterkte (lux) van kunstmatige lichtbronnen worden voorkomen. Dit kan door het gebruik van kunstmatige lichtbronnen te beperken of door lichtbronnen af te schermen, naar beneden te richten en van groenstructuren en waterpartijen af te richten.	
Amfibieën	Om te voorkomen dat rugstreeppad het plangebied koloniseert, kunnen de volgende maatregelen worden getroffen: - Zorgen dat geschikt habitat voortplantingshabitat in de vorm van ondiep water zoals poelen, plassen (in bijvoorbeeld rijsporen) en kale flauwe oevers van watergangen voorafgaand en tijdens de werkzaamheden ontstaan - Zorgen dat vergraafbare grond niet toegankelijk is voor rugstreeppadden - Het plangebied of delen van het plangebied waar geschikt leefgebied voor rugstreeppad aanwezig is, kunnen worden afgezet met een amfibieënscherm.	<i>Niet van toepassing mits voldoende maatregelen worden getroffen</i>
Vissen	Mogelijk negatief effect op het leefgebied van kleine modderkruiper (tabel 2) en bittervoorn (tabel 3) door werkzaamheden in/aan (oevers van) watergangen uit te voeren en/of door werkzaamheden in/aan (oevers van) watergangen in de kwetsbare periode van voortplanting en winterrust van kleine modderkruiper (tabel 2) en bittervoorn (tabel 3) uit te voeren. Nader onderzoek naar beide soorten is noodzakelijk	Mogelijk artikel 9. Afhankelijk van uitkomsten nader onderzoek. Bouwen van bruggen kan bij aanwezigheid van kleine modderkruiper volgens een goedgekeurde gedragscode worden uitgevoerd. Bij aanwezigheid van bittervoorn is de noodzaak tot het aanvragen van een ontheffing afhankelijk van de aard en omvang van de ingreep. In ieder geval moeten werkzaamheden onder begeleiding van een deskundige worden uitgevoerd en er dient een ecologisch werkprotocol te worden opgesteld. De noodzaak tot het aanvragen van een ontheffing van de Ffw moet op basis van de resultaten van het onderzoek en de aard en omvang van de ingreep worden bepaald.

Soortgroep	Effecten	Verbodsbepalingen*
Overige	Geen	<i>Niet van toepassing</i>
soortgroepen		

***Toelichting verbodsbepalingen tabel (zie voor volledige tekst Hoofdstuk 3 van de Ffw 'Algemene verbodsbepalingen'):**

Artikel 8: Verbod: plukken, uitsteken, vernielen, beschadigen of verwijderen van beschermde planten

Artikel 9: Verbod: opsporen, vangen, bemachtigen, doden, verwonden van beschermde dieren

Artikel 11: Verbod: wegnemen, verstoren, aantasten van verblijfplaatsen en voortplantingsplaatsen

Artikel 12: Verbod: zoeken, rapen, beschadigen, vernielen of uit nesten nemen van eieren

3 Conclusies en aanbevelingen

Bij alle ruimtelijke ingrepen en plannen dient aannemelijk gemaakt te worden dat het voornemen uitvoerbaar is. Een inschatting van eventuele belemmeringen op het gebied van natuurbescherming is hier onderdeel van. Al tijdens de planvorming moet daarom inzichtelijk gemaakt worden of er (mogelijk) sprake is van effecten op beschermde natuurwaarden, of er voldoende mogelijkheden zijn om eventuele effecten te voorkomen, mitigeren of compenseren, en of hiervoor een ontheffing- of vergunningsplicht geldt.

3.1 Inleiding

In opdracht van Vroonbaar Ontwikkeling heeft Tauw eerder onderzoek (Tauw, 2013) gedaan naar de consequenties van natuurwetgeving voor het huidige bestemmingsplan. Ten opzichte van het huidige bestemmingsplan is een aantal wijzigingen beoogd. In het kader daarvan heeft Tauw onderzoek gedaan naar de consequenties van natuurwetgeving voor deze 1^e herziening bestemmingsplan Madestein-Vroonbaar.

In de natuurtoets, die in 2013 is uitgevoerd, is aan de Natuurbeschermingswet 1998 (Nbw) getoetst (Tauw, 2013). Het plangebied ligt in de nabijheid van de Natura2000-gebieden 'Solleveld & Kapittelduinen' en 'Westduinpark & Wapendal' (zie figuur 1.1). Deze gebieden zijn tevens onderdeel van de Ecologische Hoofdstructuur (EHS). Omdat het EHS gebied overlapt met het Natura2000-gebied wordt niet apart aan de EHS getoetst. De beschermde waarden vanuit Natura 2000 komen overeen met de wezenlijke kenmerken en waarden van de EHS.

Omdat het project prioritair is in het kader van de PAS (Programmatiese Aanpak Stikstof) en de herziening geen toename van het aantal woningen voorziet, is een nieuwe stikstoftoetsing (waarschijnlijk) niet noodzakelijk. Er is immers in het kader van de PAS reeds een Passende Beoordeling opgesteld waarin Vroonbaar is meegenomen. Desalniettemin wordt aangeraden te controleren of het project correct is aangemeld als prioritair project van de PAS. Dat wil zeggen dat de uitgangspunten van het project zoals getoetst in de Passende Beoordeling overeen moeten komen met de huidige plannen. Is dit niet het geval, of is bijvoorbeeld de realisatiefase niet meegenomen, dan is mogelijk alsnog een nadere (stikstof)toetsing noodzakelijk. In dit rapport is echter alleen de Flora- en faunawet van toepassing.

3.2 Samenvatting toetsing effecten Ffw

Toetsing van de beoogde ingreep aan door de Flora- en Faunawet beschermde natuurwaarden laat zien dat negatieve effecten op de volgende soorten niet met zekerheid kunnen worden uitgesloten:

Diverse orchissen (tabel 2)

- Indien geschikte groeilocaties in deelgebied 1 worden bebouwd kunnen groeiplaatsen worden aangetast. Daarom dient nader onderzoek naar orchissen in de bloeiperiode (mei tot en met juli) te worden uitgevoerd
- Het is mogelijk om eventueel aanwezige beschermde planten voorafgaand aan het ongeschikt maken van groeiplaatsen door het realiseren van bebouwing volgens een goedgekeurde gedragscode Flora- en faunawet te verplaatsen. Een ontheffing van de Flora- en faunawet is dan niet noodzakelijk
- Geconcludeerd wordt dat de eventuele aanwezigheid van (groeiplaatsen van) beschermde flora geen belemmering vormen voor de herziening van het bestemmingsplan. Let wel dat nader onderzoek naar flora en het treffen van mitigerende maatregelen invloed kan hebben op de planning

Verblijfplaatsen van jaarrond beschermde broedvogels

- Buizerd, havik, sperwer, boomvalk en ransuil kunnen in theorie in de opgaande begroeiing in Park Madestein in deelgebied 2 broeden
- Indien bomen worden gekapt dient onderzoek naar buizerd, havik, sperwer, ransuil en boomvalk plaats te vinden
- Het verdient aanbeveling om tijdens de winterperiode een nestcontrole uit te laten voeren. Indien geschikte nesten worden aangetroffen is nader onderzoek in de broedperiode (globaal mei-juli) nodig
- De noodzaak tot het treffen van mitigerende maatregelen en het aanvragen van een ontheffing van de Ffw is afhankelijk van de resultaten van nader onderzoek. Indien een verblijfplaats van een vogel wordt aangetroffen en aangetast, zijn mitigerende maatregelen nodig en moet (op basis van een geldig wettelijk belang uit de vogelrichtlijn) een ontheffing van de Ffw worden aangevraagd.

Algemene broedvogels

Verstoring van broedvogels tijdens de broedperiode moet voorkomen worden. Dit kan door

- Het plangebied voor het broedseizoen ongeschikt te maken en houden als broedgebied
- Of werkzaamheden buiten het broedseizoen (globaal van 15 maart tot 15 juli) uitvoeren
- Of afstand houden tot geschikte broedgebieden (struweel et cetera)

Verblijfplaatsen van boom bewonende vleermuizen (tabel 3) en foerageergebied van vleermuizen

- Wanneer bomen in park Madestein in deelgebied 2 worden gekapt, dient eerst een potentiecheck voor vleermuizen (ruige dwergvleermuis, rosse vleermuis en watervleermuis) te worden uitgevoerd. Daaruit blijkt of/welke bomen specifiek geschikt zijn voor vleermuizen. Dit kan door middel van een boomcamera of met een zaklamp worden gecontroleerd

- Als bomen met geschikte holten worden gekapt, dient (alsnog) nader onderzoek naar verblijfplaatsen van watervleermuis, rosse vleermuis en ruige dwergvleermuis uitgevoerd te worden
- Nader onderzoek dient volgens een goedgekeurde (standaard)methode voor onderzoek naar vleermuizen te worden uitgevoerd (Vleermuisprotocol 2013 van Netwerk Groene Bureaus). Globaal gezien worden twee veldbezoeken in de periode april - juni en twee veldbezoeken in de periode augustus – september uitgevoerd. De noodzaak tot het treffen van maatregelen en/of het aanvragen van een ontheffing van de Ffw is afhankelijk van de uitkomsten van het onderzoek
- Indien een verblijfplaats van vleermuizen wordt aangetroffen en aangetast, zijn mitigerende maatregelen nodig en moet (op basis van een geldig wettelijk belang uit de habitatrichtlijn) een ontheffing van de Ffw worden aangevraagd
- Daarnaast moet een verhoging van de uitstaling en lichtsterkte (lux) van kunstmatige lichtbronnen worden voorkomen. Dit kan door het gebruik van kunstmatige lichtbronnen te beperken of door lichtbronnen af te schermen, naar beneden te richten en van groenstructuren en waterpartijen af te richten.

Kleine modderkruiper (tabel 2) en bittervoorn (tabel 3)

- Geconcludeerd wordt dat kleine modderkruiper en bittervoorn in een aantal watergangen voor kunnen komen
- Er wordt voor het aanleggen van bruggen voor langzaam verkeer mogelijk in het natte profiel van watergangen gewerkt. Mogelijk worden watergangen hierdoor deels gedempt. Nader onderzoek naar beschermde vissen is nodig op locaties waar in het natte profiel van watergangen wordt gewerkt en waar geschikt habitat voor kleine modderkruiper en bittervoorn aanwezig is
- Eventuele maatregelen die nodig zijn om negatieve effecten te voorkomen zijn afhankelijk van de uitkomst van het onderzoek
- Voor kleine modderkruiper (tabel 2) kunnen de werkzaamheden volgens een goedgekeurde gedragscode worden uitgevoerd. Of een ontheffing voor bittervoorn noodzakelijk is hangt af van de resultaten van het onderzoek en de aard en omvang van de ingrepen door het bouwen van bruggen
- Indien essentieel leefgebied van bittervoorn wordt aangetroffen en aangetast, zijn mitigerende maatregelen nodig en moet (op basis van een geldig wettelijk belang uit de habitatrichtlijn) een ontheffing van de Ffw worden aangevraagd

Rugstreeppad

Dat rugstreeppad in het plangebied voorkomt wordt uitgesloten. Wel komen rugstreeppadden in de omgeving van het plangebied voor. Rugstreeppad is in staat snel nieuwe gebieden met geschikt leefgebied te koloniseren. Om te voorkomen dat rugstreeppad het plangebied koloniseert, kunnen de volgende maatregelen worden getroffen:

- Zorgen dat geschikt habitat voortplantingshabitat in de vorm van ondiep water zoals poelen, plassen (in bijvoorbeeld rijsporen) en kale flauwe oevers van watergangen voorafgaand en tijdens de werkzaamheden ontstaan
- Zorgen dat vergraafbare grond niet toegankelijk is voor rugstreeppadden
- Het plangebied of delen van het plangebied waar geschikt leefgebied voor rugstreeppad aanwezig is, kunnen worden afgezet met een amfibieënscherm

Uitvoerbaarheid bestemmingsplan

- Voor een aantal werkzaamheden is nader onderzoek naar beschermde soorten noodzakelijk.
 - Indien geen beschermde soorten worden aangetroffen zijn er ten aanzien van ecologie geen belemmeringen voor de plannen
 - Indien tabel 2 soorten aanwezig zijn kan volgens een goedgekeurde gedragscode worden gewerkt
 - Indien tabel 3 soorten worden aangetroffen en aangetast, zijn mogelijk maatregelen nodig en moet er mogelijk een ontheffing van de Flora- en faunawet worden aangevraagd

3.3 Potentiële ontheffingsaanvraag

3.3.1 Voorwaarden ontheffingsaanvraag

Voor het aantasten van verblijfplaatsen of essentieel leefgebied van beschermde tabel 3- soorten en vogels dient een ontheffing van de Ffw te worden aangevraagd. Een ontheffing wordt afgegeven als:

- Er genoeg maatregelen getroffen kunnen worden om de lokale staat van instandhouding te waarborgen en negatieve effecten met wezenlijke invloed te voorkomen
- Er kan worden aangetoond dat er voor de beoogde ontwikkelingen geen alternatieven zijn die gunstiger uitpakken voor de soorten waarop negatieve effecten optreden
- Als kan worden onderbouwd dat voor de beoogde ontwikkelingen een wettelijk belang uit de Ffw geldt

Mitigatie

Indien één of meerdere soorten aanwezig blijken te zijn (vastgesteld middels soortgericht onderzoek), kan een ontheffing in het kader van de Flora- en faunawet nodig zijn. Naar verwachting zal deze ontheffing worden verleend, indien zowel tijdens de sloop / kap en bouwrijp maken van de relevante locaties en bij aanleg van nieuwe woningen mitigerende en

compenserende maatregelen worden getroffen. Enkele voorbeelden van mitigerende / compenserende maatregelen zijn:

- Realiseren van tijdelijke en/of permanente verblijfplaatsen voor bijvoorbeeld vleermuizen, ransuil
- Aangepaste planning voor het kappen van bomen en/of het werken aan watergangen

Let wel dat nader onderzoek naar beschermde soorten, het treffen van maatregelen om negatieve effecten te voorkomen en het aanvragen van een ontheffing van de Ffw invloed kan hebben op de planning.

Voor mitigerende maatregelen kunnen de soortenstandaards van de Rijksdienst van Ondernemend Nederland (Rijksdienst voor Ondernemend Nederland, 2014) als leidraad worden gebruikt. Op basis van deze maatregelen kunnen negatieve effecten worden voorkomen en kan een ontheffing van de Ffw worden aangevraagd. Deze maatregelen bestaan globaal gezien uit:

Vleermuizen

- Aanbieden van alternatieve verblijfplaatsen zoals vleermuiskasten ruim voorafgaand aan het kappen van bomen
- Kappen van bomen buiten de kwetsbare periode. Deze is afhankelijk van het type verblijfplaats dat wordt aangetroffen

Vogels

Indien mogelijk het aanbieden van alternatieve verblijfplaatsen ruim voorafgaand aan het kappen van bomen.

Eventueel aantonen dat er voldoende alternatieve nestlocaties en/of nesten aanwezig zijn/blijven Kappen buiten de broedperiode (globaal april-juli).

Bittervoorn en kleine modderkruiper

- Mijden van werkzaamheden in de kwetsbare periodes (voortplanting en winterrust)
- Graven/aanleggen van nieuw leefgebied
- Wegvangen en elders in het plangebied uitzetten om beschadigen en/of doden tijdens de werkzaamheden te voorkomen

Alternatievenoverweging

Er moet worden onderbouwd dat er ten aanzien van de locatie, planning, wijze van uitvoeren geen alternatieven zijn die gunstiger uitpakken voor de soorten waarop eventueel negatieve effecten optreden. Het is aannemelijk dat op een andere locatie ook negatieve effecten op (dezelfde) beschermde soorten optreden. De planning en wijze van uitvoering kan, conform

soortenstandaard (Rijksdienst voor Ondernemend Nederland, 2014), worden afgestemd op de aanwezige beschermde soorten.

3.3.2 Belangen tabel 3-soorten

Voor bittervoorn kan een ontheffing op basis van belang (j.) 'de uitvoering van werkzaamheden in het kader van ruimtelijke inrichting of ontwikkeling' worden aangevraagd (en verkregen).

Enkele tabel 3-soorten zijn ook opgenomen in de habitatrichtlijn en vogelrichtlijn. Voor deze soorten gelden zwaardere belangen dan voor de overige soorten.

Voor vogels (buizerd, sperwer, boomvalk en ransuil) zijn belangen uit de Vogelrichtlijn leidend. Dit zijn:

- b. de bescherming van flora en fauna
- c. veiligheid van het luchtverkeer
- d. de volksgezondheid of openbare veiligheid

Voor vleermuizen zijn belangen uit de Habitatrichtlijn leidend. Dit zijn:

- b. de bescherming van flora en fauna
- d. de volksgezondheid of openbare veiligheid
- e. dwingende redenen van groot openbaar belang, met inbegrip van redenen van sociale of economische aard en voor het milieu wezenlijk gunstige effecten

Met betrekking tot de Vogelrichtlijn belangen is 'veiligheid van het luchtverkeer' alleen rond vliegvelden van toepassing. Hiervan is bij dit voornemen geen sprake. Ook het belang 'volksgezondheid of openbare veiligheid' is voor zowel de Vogelrichtlijnsoorten als Habitatrichtlijnsoorten niet van toepassing bij dit voornemen. Belang 'Bescherming van flora en fauna' geldt alleen bij natuurontwikkeling die goed is voor (meerdere) soorten (dan) waarvoor je de ontheffing aanvraagt. Het is aanbevolen om tevens altijd het Habitatrichtlijn belang 'dwingende reden van groot openbaar belang' te onderbouwen. Voor de waarborging van dit belang moet worden geput uit structuurvisies of andere overheidsstukken.

Dit belang kan ook voor vogels en tabel 3-soorten worden gebruikt indien kan worden aangetoond dat negatieve effecten met een wezenlijke invloed op de lokale staat van instandhouding niet optreden, en de functionaliteit van het nest behouden blijft*. Effecten met wezenlijke invloed moeten worden voorkomen door het treffen van de maatregelen die worden uitgewerkt in een mitigatieplan. De gunstige staat van instandhouding van de betrokken soorten wordt hierdoor gewaarborgd. Het is aanbevolen om voor alle soorten zoveel mogelijk Habitatrichtlijn- en Vogelrichtlijn-belangen te onderbouwen en vervolgens door de RVO laten beoordelen. Het verkrijgen van een ontheffing van de Ffw voor de beoogde ontwikkelingen is reëel.

Daarnaast is het van belang dat een alternatievenoverweging gemaakt kan worden waarbij aantoonbaar is dat er ten aanzien van de locatie, inrichting, planning en wijze van uitvoering geen alternatieven mogelijk zijn die gunstiger uitpakken voor de betrokken soorten.

**Uit onderstaande passage uit een recent (5 december 2014) verleende ontheffing voor artikel 11 voor huismus (met jaarrond beschermde nestlocatie) blijkt dat een ontheffing op basis van belang 'dwingende redenen van groot openbaar belang, met inbegrip van redenen van sociale of economische aard en voor het milieu wezenlijk gunstige effecten' ook verkregen kan worden.*

Belang van de ingreep

U heeft ontheffing van verbodsbepalingen aangevraagd op grond van de belangen: 'dwingende redenen van groot openbaar belang, met inbegrip van redenen van sociale of economische aard en voor het milieu wezenlijk gunstige effecten' en 'de uitvoering van werkzaamheden in het kader van ruimtelijke inrichting of ontwikkeling'.

Voor vogels kan alleen ontheffing verleend worden ten behoeve van belangen genoemd in de Vogelrichtlijn. De door u aangedragen belangen 'dwingende redenen van groot openbaar belang, met inbegrip van redenen van sociale of economische aard en voor het milieu wezenlijk gunstige effecten' en 'de uitvoering van werkzaamheden in het kader van ruimtelijke inrichting of ontwikkeling' zijn niet genoemd in de Vogelrichtlijn. Het belang genoemd in artikel 2, derde lid, aanhef en onder e en j, van het Vrijstellingsbesluit kan in dit geval echter wel aan de ontheffingverlening ten grondslag liggen, er is immers geen sprake van verstoring met wezenlijke invloed.

4 Bronnen

Bos, F., M. Bosveld, D. Groenendijk, C. van Swaay, I. Wynhoff & de Vlinderstichting, 2006.

De dagvlinders van Nederland. Verspreiding en bescherming (Lepidoptera: Hesperioidea, Papilionoidea). Nationaal Natuurhistorisch Museum Naturalis, Nederland, Leiden.

Broekhuizen S., B. Hoekstra, V. van Laar, C. Smeenk & J.B.M. Thissen, 1992. Atlas van de Nederlandse zoogdieren. KNNV Uitgeverij, Utrecht.

Creemers, R.C.M. & J.J.C.W. van Delft, 2009. De amfibieën en reptielen van Nederland. Nationaal Natuurhistorisch Museum Naturalis, Nederland, Leiden.

Dijkstra, K.D. B., V.J. Kalkman, R. Ketelaar & M.J.T. van der Weide, 2002. De Nederlandse libellen (Odonata). Nationaal Natuurhistorisch Museum Naturalis, Nederland, Leiden.

E.C.O. Logisch, 2013. Zoogdieren in 's-Gravenhage, 2013. Inventarisatie van muizen, marterachtigen, eekhoorn, vos en overige kleine zoogdieren.

EIS-Nederland, de Vlinderstichting & de Nederlandse vereniging voor Libellenstudie, 2007. Waarnemingenverslag 2007. Dagvlinders, libellen en sprinkhanen. European Invertebrate Survey - Nederland, de Vlinderstichting & de Nederlandse Vereniging voor Libellenstudie.

Floron, 2011. Nieuwe Atlas Nederlandse Flora. Stichting Floron, Nijmegen.

Gemeente Den Haag, 2011. Veldgids beschermde flora en fauna Den Haag.

Herder J.E., A. van Diepenbeek & R.C.M. Creemers, 2009. Verspreidingsonderzoek reptielen en amfibieën 2008. Rapport 2009-03. Stichting RAVON, Nijmegen.

Hustings, F. & Vergeer, J-W. 2002. Atlas van de Nederlandse Broedvogels. 1998-2000. SOVON. ISBN 90-5011-161-0.

Limpens H., K. Mostert & W. Bongers, 1997. Atlas van de Nederlandse vleermuizen. Onderzoek naar verspreiding en ecologie.

Mostert, k & J. Willemsen, 2008. Werkatlas verspreiding zoogdieren in Zuid-Holland 2000-2008. Stichting Zoogdierwerkgroep Zuid-Holland.

Mostert, K., 2012. Vleermuizen in Den Haag en omgeving 2009-2011. Zoogdierenwerkgroep Zuid-Holland.

Rijksdienst voor Ondernemend Nederland, 2014. Soortenstandaard bittervoorn, kleine modderkruiper, gierzwaluw, huismus, buizerd, gewone dwergvleermuis, rosse vleermuis, ruige dwergvleermuis en/of watervleermuis.

Stichting Anemoon, 2011. Inhaalslag Verspreidingsonderzoek. Mollusken van de Europese Habitatrichtlijn. Resultaten van het inventarisatiejaar 2010. Platte schijfhoren *Anisus vorticulus*. Documentnummer 2010-2266. Bennebroek, juli 2011.

Tauw, 2013. Natuurtoets Vroondaal Den Haag. Natuurbeschermingswet en Flora- en faunawet. Rapport met kenmerk R001-1211164.